

Emma Nortunen

SOSIAALITYÖ VAPAUTUVIEN VANKIEN TUKENA

Kokemuksia ja näkemyksiä tuen tarpeista

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Emma Nortunen: Sosiaalityö vapautuvien vankien tukena. Kokemuksia ja näkemyksiä tuen tarpeista.
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityön tutkinto-ohjelma, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Huhtikuu 2023

Tarkasteltaessa vankiväestön kasautunutta huono-osaisuutta ja kietoutuneita sosiaalisia ongelmia, voidaan heidän todeta olevan yksi sosiaalityön ilmeisistä asiakasryhmistä. Tässä kuvailevana kirjallisuuskatsauksena toteutetussa kandidaatintutkielmassa selvitetään vankien vapautumiseen liittyviä tuen tarpeita sekä aikuissosiaalityön mahdollisuutta vastata niihin. Teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessa on sosiaalisen tuen mallit sekä sosiaalityössä ja -politiikassa paljon käytetty tarpeen käsite. Tarveteoreettinen näkökulma on tapa ymmärtää hyvinvointia. Analyysissa vuorottelee teoria- ja aineistolähtöisyys: aineistoista esiin nostetut tarpeet sekä keskeisenä teoreettisena taustana konkreettisen, tiedollisen, arvioivan ja henkisen sosiaalisen tuen muodot. Tutkielman aineisto koostuu yhteensä 11 vertaisarvioidusta tutkimusartikkelista, joista 5 on kotimaisia ja loput kansainvälisiä tutkimuksia Hollannista, Belgiasta, Yhdysvalloista ja Chilestä.

Tutkimuksen perusteella vankien tuen tarpeet näyttävät monitasoisilta ja toisiinsa nivoutuneilta. Apua tarvitaan pienissä käytännön ongelmissa, arjen rakenteiden luomisessa ja arjen turvaamisessa vankilasta vapauduttua. Yleisenä tuen tarpeena näyttäytyy myös päihde- ja mielenterveysongelmien kuntoutus. Lisäksi vapautuvan vangin elämää haastaa ympäröivän yhteiskunnan vaatima identiteetti- ja arvomaailmamuutos. Ammattilaisten tuki korostuu vapautumisen vaiheessa, jolloin tarvitaan apua kuntoutuspolun jatkuvuuden turvaamiseen ja itsenäisen arjen opetteluun.

Vankilan ulkopuolella toimivalle sosiaalityölle vangit asiakasryhmänä jäävät helposti pimentoon. Paljon toivottua yhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaalityön toimijoiden välille kehitetään parhaillaan. Aikuissosiaalityöllä on mahdollisuuksia vastata moninasiin tuen tarpeisiin kokonaisvaltaisella sosiaalisella tuella. Tuloksissa tarve erityisesti henkiselle ja konkreettiselle sosiaaliselle tuelle korostuu. Tiedollinen sosiaalinen tuki huomataan etenkin silloin, kun se koetaan puutteelliseksi. Suoranaisesti arviointituesta puhutaan vähän, mutta se on tulkittavissa ammattilaisten ja vankien kertomuksista. Sosiaalisen tuen funktiot toimivat yhdessä; pudottamalla yhdenkin tuen muodon pois, sosiaalityössä tavoiteltu tilanteiden kokonaisvaltainen huomiointi on vaarassa jäädä toteutumatta.

Avainsanat: sosiaalinen tuki, tarve, vangit, vapautuminen, sosiaalityö

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1 JOHDANTO	4
2 VANKIEN KANSSA TEHTÄVÄ SOSIAALITYÖ	6
3 VANKIEN TUEN TARPEET SOSIAALISEN TUEN VIITEKEHYKSESSÄ.....	8
3.1 TARVE KÄSITE SOSIAALITYÖSSÄ	8
3.2 SOSIAALINEN TUKI.....	9
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	11
4.1 TUTKIELMAN TAVOITE JA KUVAUS	11
4.2 AINEISTONHAKU, VALINTAKRITEERIT JA AINEISTON KUVAUS	12
4.3 TEORIAOHJAAVA ANALYYSI – AJATTELUA TEORIAN KANSSA	13
5 VANKIEN TUEN TARPEET JA SOSIAALINEN TUKEMINEN.....	16
5.1 PERUSTARPEET, ARJEN RAKENTEET JA KÄYTÄNNÖN ONGELMAT	16
5.2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSONGELMAT	18
5.3 IDENTITEETIN JA ARVOMAAILMAN MUUTOS	20
5.4 VANKILASTA VAPAUTUMISEN VALMISTELU	21
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	24
LÄHTEET	28
LIITTEET	31

1 JOHDANTO

Muuttuvassa yhteiskunnassa sosiaalityön perustavanlaatuisiksi pilareiksi on kuvattu ihmisoikeuksien, oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden sekä heikommassa asemassa olevien puolustamista (Pohjola ym. 2019). Vankien sosioekonomista taustaa, kokonaisvaltaista terveydentilaa, elämänhallintaa sekä ylisukupolvista huono-osaisuutta kartoittavien mittarien antamat arvot viittaavat ryhmän äärimmäiseen huono-osaisuuteen (Saari 2015). Vankien sosiaalisia ongelmia kuvaillaan kasautuneiksi ja kietoutuneiksi. Yhtäaikaisesta asunnottomuudesta, velkaantumisesta, vakavista päihdeongelmista, köyhyydestä ja rikollisuudesta eroon pääseminen on vaikeaa ja hidasta. (Esim. Hautala & Kaarakka 2018; Karsikas 2014.) Tämän perusteella vankiväestö näyttäisi olevan yksi sosiaalityön ilmeisistä asiakasryhmistä. Vankien kokemista vaikeuksista huolimatta heidän on todettu olevan vankeusaikana asiakasryhmänä näkymätön ja helposti unohdettavissa (Karsikas 2014).

Suomalaisten vankien elämää vankilassa valottavassa teoksessa Kainulainen ja Saari (2021, 8, 13–14) tiivistävät vankitutkimuksen historiaa: globaalisti vankilat ovat olleet tutkimuksen kohteena toistasataa vuotta esimerkiksi oikeustieteessä, kriminologiassa, kansanterveystieteissä sekä sosiologiassa. Suomessa vertaisarvioitua vankitutkimusta on vähemmän, mitä voidaan selittää kriminologian käytännönläheisyydellä sekä sillä, että vankila ympäristönä vaati tutkijalta erityisosaamista (mt.). Suomalaista vankitutkimusta vahvistavat edellä mainittu Saaren ja Kainulaisen (2021) teos *Suomalainen vanki: arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa*. Rantasen ja Lindqvistin (2018) mukaan rikoksenteekijöiden kuntoutusta on kotimaisessa tutkimuksessa tarkasteltu vaikuttavuuden, voimaantumisen, osallisuuden, dialogisuuden ja desistanssin positioista (Granfelt 2008; Järvinen 2015; Karsikas 2005; Viikki-Ripatti 2011). Lisäksi Rikosseuraamuslaitos julkaisee verkkosivuillaan vuosittain ajankohtaisia tilastoja vankiloista ja vankiväestöstä (Rikosseuraamuslaitos 2019). Vankien tuen tarpeita on käsitelty siinä ohessa, kun tutkimuksen keskiössä on ollut rikollisuudesta irtaantuminen, vankien kuntoutuminen ja terveydentila sekä palveluiden vastaavuus (esim. Gill & Wilson 2017; Hautala & Kaarakka 2018; Kauhanen 2021).

Kuvailevana kirjallisuuskatsauksena toteutetussa kandidaatintutkielmassani käsittelen vankien tuen tarpeita heidän palatessa vankilasta takaisin vapauteen ja omaan arkeen. Tavoitteenani oli selvittää, mitä tuen tarpeita vangeilla on ja kuinka aikuissosiaalityön mahdollisuuksin voidaan vastata näihin tarpeisiin sosiaalisella tuella. Analysoin aineistoani teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin tai toisin sanoen ”ajattelin teorian kanssa” (Salo 2015) peilaten

vankien tuen tarpeita ja sosiaalisen tuen muotoihin: konkreettiseen, tiedolliseen, arvioivaan ja henkiseen tukeen (Metteri & Haukka-Wacklin 2012). Koska keskiössä on aikuissosiaalityön keinot, rajasin tarkastelustani pois vankilassa olevien vanhempien kokemukset tuen tarpeesta vanhemmuuteen. Painopiste on vapautumiseen ja yhteiskuntaan integroitumiseen liittyvissä tuen tarpeissa, mutta en rajannut aineistoa tiukasti vankilasta vapauteen siirtyneisiin vankeihin, sillä tutkimusten mukaan sosiaalinen tuki olisi otollista aloittaa jo vankeusaikana. Vankilassa ihmisillä on aikaa sisäistää muutoksen tarve ja tulevaisuuden mahdollisuudet. (Gunnison & Helfgott 2017; Hautala & Kaarakka 2018.)

Tulosten mukaan vankien tuen tarpeet voivat olla poikkeuksellisen laaja-alaisia, aina arjen taitojen opettelusta identiteetti muutokseen, mielenterveys- ja päihdeongelmien kuntoutukseen sekä vankilasta vapautumisen järjestelyyn. Tarkasteltaessa tukeen liittyviä toiveita vaikuttaa konkreettinen auttaminen olevan keskiössä. Toisaalta sosiaalityön kaikessa toiminnassa henkinen sosiaalinen tuki näyttäytyy erityisenä. On esitetty, että priorisoimalla vankien itse arvioimat tuen tarpeet ja vastaamalla niihin voitaisiin parantaa palveluiden toimivuutta (Gill & Wilson 2017). Onkin tärkeää pohtia, mitä tuen tarpeita vapautuvilla vangeilla todella on ja kenen ilmaisemia nämä tarpeet ovat.

Ennen lopullisia tuloksia ja johtopäätöksiä kuvailen ja perustelen tarkemmin valintani koskien tutkimusta, aineistonhakua sekä aineistoja, joihin lopulta päädyin. Ensimmäiseksi siirryn kuitenkin esittelemään vankien kanssa tehtävän sosiaalityön taustoja ja nykytilannetta sekä teoreettista viitekehystäni, tarpeen ja sosiaalisen tuen käsitteitä.

2 VANKIEN KANSSA TEHTÄVÄ SOSIAALITYÖ

Sosiaalityötä on Suomessa tehty pitkään myös vankilan sisällä. Vankilasosiaalityö kehittyi muuhun sosiaalityöhön verrattuna huomattavasti hitaammin. Vankien alisteista asemaa heijastavasta huoltotyöstä kehittyi lopulta vankilasosiaalityö, kun vuonna 2001 vankiloihin asetettiin sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimus. Koska päteviä sosiaalityöntekijöitä ei saatu riittävästi palkattua, muutettiin virkoja nopeasti ammattikorkeakoulutuksen vaativiksi erityisohjaajan viroiksi. Sosiaalityöntekijöiden haasteiden vankilaympäristössä on kuvattu johtuvan monista syistä. Verrattuna sosiaalityön kunnalliseen puoleen palkka oli vankilasosiaalityössä matalampi, vaikka asiakasmäärät olivat suuria. Työympäristöä kuvattiin ankeaksi, minkä lisäksi vartijoiden ja sosiaalityöntekijöiden välillä oli yhteistyötä hiertäviä tavoite- ja asenne-eroja. (Karsikas 2014.)

Sosiaalityön ammatillisuuden hyödyntämisessä rikosseuraamusalalla nähdään potentiaalia vankilasosiaalityön vivahteikkaasta historiasta huolimatta. Sosiaalityöllä ja Rikosseuraamuslaitoksella on paljon yhteisesti jaettuja arvoja ja työtä ohjaavia periaatteita. (Karsikas 2014; Rikosseuraamuslaitos 2022). Vankeuslain (767/2005) 5 §:ssä velvoitetaan vankien oikeudenmukaiseen, ihmisarvoa kunnioittavaan ja yhdenvertaiseen kohteluun. Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteeksi on määritelty vangin valmiuksien lisääminen rikoksettoman elämäntavan mahdollistamiseksi sekä vangin elämänhallinnan ja yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen (VL 767/2005 2 §). Samalla tavoin sosiaalityössä työ pohjaa muun muassa ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden, itsenäisyyden ja elämänhallinnan, osallisuuden sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kunnioittamiseen (Heikkinen 2022, 7). Näiden periaatteiden toteutumista pyritään tukemaan lainsäädännöllä (esim. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Ajan saatossa sosiaalityön keinoin on osaltaan yritetty vahvistaa vankien elämänhallintaa sekä vähentää rikosten uusiutumista. Kuntouttavaa työtettä, vangin toimijuutta ja vahvuuksia korostava näkökulma jää kuitenkin alisteiseksi tilanteissa, joissa tarvitaan kontrollia. On esitetty, että sosiaalityöntekijöiden koulutuksen ja ammatillisen osaamisen hyödyntämistä rikosseuraamusalalla olisi hyvä pohtia uudelleen. Onkin kysytty, voitaisiinko rikosseuraamusalalla korostaa vielä enemmän asiakkaan vahvuuksia, osallisuutta ja itsenäisyyttä? (Karsikas 2014.)

Viime vuosina vankilasosiaalityön sijaan sekä käytännön ammattilaiset ja tutkijat että itse vangit ovat enemmän peräänkuuluttaneet vankiloiden ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä jatkuvien kuntoutuspolkujen turvaamiseksi sekä yhteiskuntaan integroitumisen ja rikollisuudesta irrottautumisen edistämiseksi (ks. Hautala Kaarakka 2018; Rantanen & Lindqvist 2018; Salovaara 2021). Käytännön toimintaa kehitetään parhaillaan. Tästä on esimerkkinä Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivuilla esittelemä sakko- ja lyhytaikaisvankeja koskeva sakkovankihanke, joka ainakin osittain vastaa havaittuihin palvelujärjestelmän puutteisiin. Hankkeen tarkoituksena on sijoittaa päihdeongelmasta kärsiviä vankeja vankilan ulkopuoliseen päihdehoitolaitokseen, samalla kehittämällä vapautumisen valmistelua sekä kuntoutusta vankilassa yhteistyössä muun muassa vankiterveydenhoidon, kuntien (nykyisin hyvinvointialueiden) sosiaalitoimen, päihdehuoltolaitosten sekä ulosottolaitoksen kanssa. Hankkeen päättyessä kesäkuussa 2023 toiminnan on määrä jatkua vankilan normaalina toimintana. (Rikosseuraamuslaitos 2023.)

Rikosseuraamuksen ja sosiaalityön yhteistyössä on havaittu ongelmakohtia valvottuun koevapauteen liitetyn päihdehoidon prosessin järjestämisessä (Rantanen & Lindqvist 2018) sekä asunnottoman vangin asioita järjestellessä (Salovaara 2021). Esimerkiksi valvotun koevapauden aikaisen päihdekuntoutuksen järjestämisessä yhdistyy kaksi erilaista toimintatapaa ja ajattelumallia. Rikosseuraamusalalla huolehditaan ensisijaisesti rangaistuksen lainmukaisesta täytäntöönpanosta sekä uusintarikollisuuden ehkäisystä, kun taas päihdehoidossa kuntoutus on kaiken keskiössä. Kuntoutuksellisen näkökulman ja työotteen hyväksyminen suomalaisella rikosseuraamusalalla ei toteudu ilman kulttuurista muutosta. (Rantanen & Lindqvist 2018.) Yhteistyön tekeminen sosiaalityön ja rikosseuraamusalan välillä edellyttää tasapainottelua ja kehittämisen jatkamista.

Ihmiset, joilla on huomattavia vaikeuksia saada apua tai useita yhtäaikaista tuen tarpeita määritellään sosiaalihuoltolaissa erityistä tukea tarvitseviksi henkilöiksi, mikäli vaikeudet eivät johdu korkeasta iästä. Erityistä tukea aiheuttavaksi tekijöiksi mainitaan myös psyykkiset sairaudet ja riippuvuudet. (SHL 1301/2014 3 §). Vangeilla useat yhtäaikaista tuen tarpeet ovat yleisiä (Piispa & Lind 2021, 43), minkä vuoksi monet heistä voidaan määritellä erityisen tuen tarpeen asiakkaiksi. Erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan kanssa työskennellessä on kiinnitettävä erityistä huomiota asiakkaan edun toteutumiseen, minkä lisäksi työntekijällä on oltava sosiaalityöntekijän kelpoisuus (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 4 §). Myös tästä syystä vankien sosiaalisen tuen tarpeisiin ja heille tarjottuihin tukikeinoihin olisi syytä kiinnittää huomiota.

3 VANKIEN TUEN TARPEET SOSIAALISEN TUEN VIITEKEHYKSESSÄ

3.1 TARVE KÄSITE SOSIAALITYÖSSÄ

Tarveteoreettinen lähestymistapa on yksi sosiaalityön tapa ymmärtää hyvinvointia: hyvinvointi on tarpeentyydytystä ja tarpeenmukaisuutta. Elintason, jossa hyvinvointi ilmenee, kuuluu terveys, ravitsemus, työ ja koulutus, sosiaaliturva, asunto-olot, vaatetus, vapaa-ajan ja virkistämisen mahdollisuudet sekä ihmisoikeudet. Puhuttaessa tarpeista tarkoitan tutkielmassani näitä asioita, joita ihmiset tarvitsevat päivittäisessä arjessaan elintasomme mukaisen hyvinvoinnin ilmenemiseksi. (Niemelä 2016; YK 1961.)

Tarve käsite voidaan kuitenkin nähdä hyvin monitulkintaisena. Kainulainen ja Saari (2021, 19–20) ovat kuvanneet käsitettä sosiaali- ja terveystalouden epäselvimpien käsitteiden joukkoon kuuluvaksi. Tarpeiden perusteella kohdennetaan palveluja ja tulonsiirtoja. Ammattilaisille se on väline julkisen vallan käyttöön, samanaikaisesti kun asiakkaalle se on oikeutus apuun. Heikoimmassa asemassa olevilla erilaiset palvelut ja tulonsiirrot paitsi vastaavat tarpeisiin, niin myös synnyttävät uusia tarpeita. Esimerkiksi asunnottomuutta vähentävässä työssä ihmisiä siirretään päihde- ja mielenterveyskuntoutujien asumispalveluista asunnottomuuspalveluihin. Palveluntarpeesta, tavoitteista ja ominaisuuksista tehdään oletuksia ja ihmisiä saatetaan eriyttää jo valmiiksi marginaalisesta ryhmästä. Huonossa tapauksessa luodaan ”etäisyyttä tuottavia stereotypioita”, mutta hyvässä tapauksessa aikaansaadaan kohdennettuja ja toimivia palveluita. (Mt.) Ammattilaisten keskittyminen puutteisiin, joita kutsutaan ”tarpeiksi”, voivat vaikuttaa ihmisiin ja yhteiskuntaan ei-toivotulla tavalla. Rakenteet ohjaavat ammattilaisia arvioimaan asiakkaiden tarpeita, jolloin voimavarat, kyvykkyys ja kapasiteetti jäävät vähemmälle huomiolle. (McKnight 1989.) Tarve käsitteen käyttö pitää sisällään siis toisaalta tiettyjä riskejä.

Yksilön, perheen tai yhteisön tarpeet määrittävät tarjottavan sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuutta. Sosiaalipalveluja on järjestettävä muun muassa arjen, asumisen ja talouden tukemiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi, osallisuuden vahvistamiseksi sekä päihteiden ongelmakäytöstä, mielenterveysongelmista tai muista sairauksista aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Asiakkaan edun mukaista on kiinnittää huomiota tuen oikea-aikaisuuteen, oikeanlaisuuteen ja riittävyteen tuen tarpeisiin nähden. (SHL1301/2014 15 §, 11 § ja 4 §.) Paavola ja kumppanit (2019) huomauttavat olennaista olevan, että tarvemäärittely johtaa työskentelyyn, jossa asiakas

on keskiössä omine tarpeineen sen sijaan, että asiakkaan olisi sopeuduttava palvelujärjestelmän määräämiin ehtoihin. On tärkeää, että asiakas saa apua ja tukea asioihin, joihin itse kokee tarvetta (mt.).

3.2 SOSIAALINEN TUKEA

Keskeisimpänä teoreettisena viitekehyksenä tutkielmassani on sosiaalisen tuen malli, jossa tuki jaetaan konkreettiseen, tiedolliseen, arvioivaan ja henkiseen tukeen. *Konkreettisella tuella* tarkoitetaan käytännön auttamista sekä esimerkiksi taloudellista tukea sekä ympäristön ja olosuhteiden muuttamista. Neuvot, ehdotukset, ohjeet ja tiedon jako ovat *tiedollista tukea*. Palautteen antaminen, vahvistaminen ja tasaveroisuus ovat esimerkkejä *arviointituesta*. *Henkisellä tuella* tarkoitetaan muun muassa vastapuolen arvostamista, kuuntelemista, välittämistä sekä luottamuksen rakentamista. (Metteri & Haukka-Wacklin 2012.) Malli sopii yhteen sosiaalityötä ja sosiaalista tukea rikosseuraamusalalla käsittelevän julkaisun määrittelyn kanssa, jossa sosiaalinen tuki nähdään auttamistyön muodoiksi, jolla vahvistetaan yksilöiden toimintakykyä, hyvinvointia ja sosiaalista selviämistä. Sosiaalinen tuki ei tarkoita ainoastaan konkreettisia toimenpiteitä vaan laaja-alaista tukena olemista. Sosiaalipalvelujärjestelmään yhteydessä oleva sosiaalityö on ollut keskeinen sosiaalisen tuen toteuttaja myös rikosseuraamusalalla. (Linderborg ym. 2014, 6)

Sosiaalisen tuen käsitettä on kuitenkin määritelty laajemminkin ja yksiselitteisyyden sijaan se näyttäytyy moniulotteisena ja ajassa eläneenä. Alun perin sosiaalisen tuen tutkimusperinne on lähtöisin 1940-luvun Yhdysvalloista. 1970-luvulla tutkimus keskittyi perherakenteeseen, vuorovaikutukseen sekä sosiaalisen integraation terveysvaikutuksiin, mutta ei ammattilaisten tarjoamaan sosiaaliseen tukeen. 1970–1980-lukujen tutkimuksia yhdistämällä sosiaalista tukea on määritelty: ”sosiaalinen tuki on ihmisten välistä vuorovaikutusta, jossa he antavat ja saavat henkistä, emotionaalista, tiedollista, toiminnallista ja aineellista tukea”. Määritelmä pitää sisällään sekä yksilöiden ja pienyhteisöjen että kontrolloidun viranomaisten antaman tuen. Yhteiskunnallinen tuki on tarkoitettu täyttämään yksilöiden perustarpeet ja -palvelut. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin takaamiseksi jokainen yksilö tarvitsee lisäksi omien lähiyhteisöjen tukea. (Kumpusalo 1991, 13–14, 18.) Kiteytettynä sosiaalisella tuella selitetään ihmisen sosiaalisten suhteiden määrää, rakennetta sekä sosiaalisen suhteen sisältöä (House & Kahn 1985).

Kinnunen (1999) määrittelee sosiaalisen tuen kulttuurisidonnaiseksi ihmisten, lähiympäristöjen ja julkisten järjestelmien tarjoamiksi toiminnoiksi, joiden avulla vahvistetaan elämänhallinnan autonomisuutta. Se, miten usein tai kuinka paljon tukea annetaan sekä tuen laatu ja ajoitus ovat vaikuttavuuden kannalta merkityksellisiä tekijöitä. Sosiaalista tukea on jaettu myös tasoittain: primääri- ja sekundääritasolla sosiaalista tukea antavat pääosin maallikot, perhe ja lähiyhteisöt, kun taas tertiääritasolla tuki tulee ammattilaisilta. (Kumpusalo 1991, 15–16.) Tässä tutkielmassa kiinnitän huomioni tertiääritasolle, sosiaalityön ammattilaisten toimintaan.

Sivuan myös teoriaa sosiaalisen tuen vastaanottamisesta, jota koskevan mallin mukaan ihmistyyppit ovat jaettu viiteen luokkaan. *Laaja-alainen welfare mix -toimijatyypin* -luokassa ihmiset kokevat kaikki sosiaalisen tuen tasot ja tuottajat itselleen tärkeiksi. *Virallistaja-toimijatyypin* -luokassa avun vastaanottajat kokevat vain viralliset yhteiskunnalliset palvelut keskeisiksi. *Laaja-alaisessa ja suppeassa lähiyhteisössä* sukulaisuuteen perustuvia suhteita ja niistä saatua tukea painotetaan. Laaja-alaisesta lähiyhteisössä huomioidaan myös esimerkiksi tuttavat ja järjestöt, kun taas suppeassa huomioidaan ainoastaan sukulaiset. Viides ryhmä, *ulkopuoliset*, kokevat jäävänsä kokonaan sosiaalisen tuen ulkopuolelle. Heidän on todettu olevan kaikkein heikoimmassa asemassa. (Kinnunen 1999.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 TUTKIELMAN TAVOITE JA KUVAUS

Kandidaatintutkielmassani käsittelen vapautuvien vankien tuen tarpeita ja sosiaalisen tuen eri muotoja. Minua kiinnostaa vankien ja heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten näkemykset tuen tarpeista sekä kokemukset tilanteista, joissa tukitoimet ovat olleet riittämättömiä, mutta toisaalta myös se, mitä tarkoituksenmukaisella tuella voidaan parhaassa tapauksessa saavuttaa. Tutkimuskysymykseni ovat:

Mitä tuen tarpeita vangeilla on liittyen vapautumiseen?

Kuinka sosiaalityössä voidaan vastata näihin tuen tarpeisiin sosiaalisella tuella?

Tarkastelin aiempaa tieteellistä tutkimusta kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmin. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus, joka luetaan kuvailevan kirjallisuuskatsauksen yhdeksi orientaatioksi, pyrkii katsomaan aihetta laajasti ja luomaan käsiteltävästä aineistosta yhtenäisen käsityksen ja selkeälukuisen kirjallisuuskatsauksen. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toisessa orientaatiossa, integroivassa kirjallisuuskatsauksessa, korostuu kriittisyys sekä pyrkimys tuottaa uutta tietoa. (Salminen 2011, 3–8.) Pysin tutkielmassani sekä yhtenäiseen ja selkeälukuiseseen katsaukseen että kriittisyyteen ja uuden tiedon tuottamiseen.

Tutkimusprosessina integroiva kirjallisuuskatsaus on hyvin yhteneväinen systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kanssa. Aloitin tutkimuksen teon integroivalle (ja systemaattiselle) kirjallisuuskatsaukselle ominaisesti tutkimuskysymyksen asettelulla ja aineiston keruulla, jonka kuvaan tarkemmin edempänä. Aineiston hankkimisen jälkeen analysoin, arvioin ja tein tulkintaa. Viimeisenä esitin tulokset. Systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta poiketen tutkimuskysymykseni oli alkuun melko väljä ja katsausta toteutettaessa minulla ei ollut käytössä standardoitua mallia, jolla olisin kerännyt tietoa artikkeleista. (Salminen 2011, 3–11; Fink 2005, 3–5). Tästä syystä keräämäni aineisto ei ole läpäissyt erityisen valikoivaa ja tarkkaa seulaa, minkä lisäksi systemaattisuudessa on pieniä puutteita. Laadulliseen review - tutkimukseen kuuluu Tomi Kallion (2006) mukaan systemaattisuuden, kattavuuden, toistettavuuden lisäksi avoimuus, joka takaa lukijalle mahdollisuuden tunnistaa tukijan tekemät valinnat. Tällaiseen avoimuuteen pyrin omassa tutkielmassani auki kirjoittamalla ja perustelemalla tekemiäni valintoja ja ratkaisuja.

Vaikka tutkimuksen vaiheita voidaan otsikoida ja laskea eri tavoin, on huomautettu sitä olennaisempaa olevan prosessin syklimäinen ja epäkronologisesti etenevä luonne (Kallio 2006). Tämä näkyi myös omassa tutkimusprosessissani. Olen työn edetessä hakenut lisääaineistoa ja toisaalta pudottanut pois artikkeleita, jotka eivät soveltuneetkaan tutkimukseeni. Alustavia tuloksia raportoidessa olen palannut takaisin analyysiin ja aina edelleen teoreettisen viitekehyksen vahvistamiseen, jonka jälkeen synteessin jatkaminen on jälleen ollut mahdollista.

4.2 AINEISTONHAKU, VALINTAKRITEERIT JA AINEISTON KUVAUS

Toteutin tutkimuksen tiedonhaun hyödyntäen useampia tietokantoja. Parhaiten osuvimpia hakutuloksia tuottivat Andor, Google Scholar sekä ProQuest (Social Services Abstracts, Criminology Collection). Treposta silmäilin aiheeseen liittyviä aiemmin tehtyjä opinnäytteitä. Aineistoa löysin myös selailemalla löytämieni tutkimusten, opinnäytteiden ja muun tutkimuskirjallisuuden lähteitä. Lisäksi hyödynsin Rikosseuraamuslaitoksen nettisivuilla olevaa julkaisusarjaa (Rikosseuraamuslaitos 2019).

Taivutusmuodot huomioiden ja erilaisia hakulausekkeita kokeillen käytin hakusanoina termejä *vanki, tuki, tarve, tuen tarve, vapautuminen ja vapautuva vanki*. Englanniksi hain tutkimuskirjallisuutta vastaavasti sanoilla *prisoner, service need, need, reentry, returning ja social work*. Suomeksi hakutuloksia tuli niukasti, joten suomenkielisen kirjallisuuden etsimisessä olen hyödyntänyt paljon saatujen tulosten ja opinnäytteiden lähdeluetteloita. Englannin kielellä hakutuloksia oli tuhansia, mutta rajasin hakua vertaisarvioituihin artikkeleihin ja tuoreempaan tutkimukseen, jonka lisäksi rajasin ProQuest-hakupalvelussa hakusanat koskemaan vain tiettyä tekstin osaa. Rajauksen jälkeen sain hakutulospokonaisuuden, jossa tutkimusten otsikot olivat silmäiltävissä ja pääsin valitsemaan tutkimuksen kannalta oleelliset artikkelit.

Pyrin valitsemaan suhteellisen tuoretta tutkimusaineistoa. Artikkelit ovat julkaistu vuonna 2017 tai sen jälkeen. Rajasin pois vertaisarvioimattoman kirjallisuuden valitessani tutkimusartikkeleita. Koska tutkimukset puhuvat jo vankeusaikana aloitetun tuen puolesta (Gunnison & Helfgott 2017; Hautala & Kaarakka 2018), en rajannut aineistonhakua koskemaan ainoastaan vankeusrangaistuksen loppua, huolimatta siitä, että olen kiinnostunut nimenomaan tuen tarpeista liittyen vapautumiseen. Vankien vanhemmuuden ja perheen tukemista käsittelevät artikkelit jätin kokonaan huomioimatta, koska olen kiinnostunut aikuissosiaalityön mahdollisuuksista vankien tukemisessa.

Etenkin kansainvälisellä tasolla tutkimusta vankien tuen tarpeista, kuntoutuksesta ja palveluista on tehty tarkennetusti, esimerkiksi keskittyen ainoastaan naisvankeihin, rajattuun ikäryhmään, tiettyyn rikostyyppiin tai yleisiin sairauksiin, kuten päihde- ja mielenterveysongelmiin tai HIV-infektioon. Oletan, että rajattujen ryhmien tuen tarpeissa on myös paljon yhteneväisyyksiä, minkä vuoksi valitsin tarkastella vankeja yhtenä ryhmänä. Pysin huomioimaan tekijät, joiden avulla aiempia tutkimuksia oli rajattu ja valitsemaan oman aineistoni kiinnittymättä mihinkään yhteen tekijään, kuten tiukasti rajattuun ikäryhmään, sukupuoleen tai esimerkiksi yhteen tiettyyn sosiaaliseen ongelmaan. Jos tutkimus täytti edellä mainitut kriteerit ja käsitteli vankien tuen tarpeita, valitsin sen mukaan tutkimukseni aineistoon.

Taulukko 1: valinta- ja poissulkukriteerit

valintakriteeri	poissulkukriteeri
vertaisarvioitu kirjallisuus	vertaisarvioimaton kirjallisuus
suomenkielinen tai englanninkielinen	muu kuin suomenkielinen tai englanninkielinen
vuonna 2017 tai sen jälkeen julkaistu	Ennen vuotta 2017 julkaistu
Kirjallisuus vastaa tutkimuskysymykseen.	Kirjallisuus ei vastaa tutkimuskysymykseen.

Käsiteltäviä artikkeleja on yhteensä 11, joista kuusi on kotimaisia ja viisi kansainvälisiä. Vertaisarvioitua ja tuoreempaa kirjallisuutta vankien tuen tarpeista on suomen kielellä niukemmin saatavilla, mutta tiedonhaun perusteella ulkomaalainen, etenkin yhdysvaltalainen, tutkimuskirjallisuus on huomattavasti runsaampaa. Kansainvälinen aineisto on peräisin Yhdysvalloista, Belgiasta, Hollannista sekä Chilestä. Kvantitatiiviseen tutkimukseen painottuvia artikkeleja on aineistossani viisi. Otanta tutkimuksissa vaihtelee kuudesta vangista yli 2000 vankiin. (Ks. Liite 1.)

4.3 TEORIAOHJAAVA ANALYYSI – AJATTELUA TEORIAN KANSSA

Aineistojen silmäilyn ja lukemisen jälkeen analyysimenetelmäksi valitsin teoriaohjaavan sisällönanalyysin. Analyysimenetelmälle tyypillisesti teoria, tässä tapauksessa sosiaalisen tuen käsite, on toiminut analyysiä ohjaavana tekijänä. Analyysi ei perustu yhteen teoriaan, eikä sen ole tarkoitus toimia teoriaa testaavana. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 4.2 Laadullisen analyysin muodot.) Sovellan teoriapohjana pääasiassa Anna Metterin ja Tuula Haukka-Wacklinin (2012)

käyttämää sosiaalisen tuen mallia, mutta peilaan havaintojani myös sosiaalisen tuen vastaanottamisen malliin (Kinnunen 1998; 1999). Tarkastelen tetriääritason eli tässä tapauksessa sosiaalityön ammattilaisten tarjoamaa tukea, jolloin ulkopuolelle jää maallikoiden, perheiden ja lähiyhteisöjen, tarjoama tuki (Kumpusalo 1991, 16). Tyypillisesti teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä tutkimusprosessissa vaihtelee aineisto- ja teorialähtöisyys. Analyysissä teoriapohjasta ohjautuvien teemojen sisältö on muodostunut aineistolähtöisesti valitsemistani artikkeleista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 4.2 Laadullisen analyysin muodot.)

Ulla-Maija Salo tuo esiin näkemyksen teoriasta analyysin apuna (*directed approach*), josta ovat alun perin kirjoittaneet Hsiu-Fang Hsieh ja Sarah Shannon. He kuvaavat tutkijan lukevan aineistoa teoriasta nousevien valmiiden kategorioiden kautta. Aineistosta poimitaan havainnot valmiisiin luokkiin samalla esittäen kuvailevia aineistoesimerkkejä ja lopulta pohditaan, miten tulokset vaikuttavat teoriaan. Toimivatko tulokset teoriaa vahvistavana vai laajentavatko ja rikastavatko ne sitä? Salo huomauttaa, että tällä tavoin toteutettuna jäävät syntymättä uudet jäsenyydet ja oivallukset. (Hsieh & Shannon 2005; Salo 2015.) Salo kritisoi teoriaohjaavuuden termin hämäryyttä ja ehdottaa korvaamista *ajattelulla teorian kanssa* (Youngblood Jackson & Mazzei 2012; St. Pierre & Youngblood Jackson 2014; Salo 2015).

Luin aineistoni yleisenä näyttäytyviä sekä merkittäviksi ja yleisiksi koettuja tuen tarpeita kooten. Kirjoitin niitä ylös paperille ja kategorisoin ne lopulta neljäksi ryhmäksi: monitasoiseiin ja moninaisiin arjen haasteisiin, päihde- ja mielenterveysongelmiin, identiteetin ja arvomaailman muutokseen sekä tarpeisiin liittyen vapauden valmisteluun. Pohdin, miten tarpeet peilautuvat sosiaaliseen tukeen ja tukemisen mahdollisuuksiin käytännössä. Luin aineistoja uudelleen läpi etsien tarpeiden liittymäkohtia sosiaaliseen tukeen: Mitä sosiaalista tukea oli tarjottu? Millainen sosiaalinen tuki koettiin toimivaksi, entä hyödyttömäksi? Mitä sosiaalista tukea toivottiin? Tässä kohtaa ikään kuin ”lajittelin havaintoja valmiisiin luokkiin” (Hsieh & Shannon 2005; Salo 2015). Teorian liittämistä aineistoon on luonnehdittu haasteelliseksi selittää, koska analyysi on ”kokeilevaa ja kehkeytyvää”, ei aina siistiä ja järjestyksessä pysyvää (St. Pierre & Youngblood Jackson 2014; Salo 2015). Tarpeita oli välillä haastavaa yhdistää yhteen tiettyyn sosiaalisen tuen muotoon. Käytännössä sosiaalisen tuen muotoja harvoin mainittiin aineistoteksteissä ja toisaalta esitetyt esimerkit sosiaalisen tuen eri muodoista olivat vähäisiä, joten olen analyysiä tehdessä myös itse aineistoesimerkeillä esittänyt uusia esimerkkejä muun muassa sosiaalisen tuen henkisen muodon luokkaan.

Laadullisen tutkimuksen idean mukaisesti olen yrittänyt löytää jotain aiemmin toteamatonta, uusia tapoja ymmärtää todellisuutta (Ruusu vuori ym. 2010, 16; Salo 2015). Analyysia

toteuttaessani löysin teorialle vahvistusta: Sosiaalisen tuen funktiot toimivat yhdessä ja kokonaisvaltaiseen kuntoutukseen tarvitaan näitä kaikkia (Metteri & Haukka-Wacklin 2012). Toisaalta huomasin myös, että sosiaalisen tuen konkreettista, tiedollista, arvioivaa tai henkistä osa-aluetta on mahdoton mieltää käytännön toiminnaksi yksinään ilman liioiteltua yksinkertaistamista. Kuitenkin käsiteltäessä sosiaalisen tuen muotoja itsenään, teoreettisessa mielessä, voidaan huomata käytännössä ilmeneviä painotuseroja. Toiset tuen muodot näyttäytyvät toisia keskeisimpinä. Lukiessani artikkeleita etsien viittauksia sosiaaliseen tukeen, huomasin, että esimerkkejä sosiaalisen tuen muotojen käytännöistä voisi esittää laajemminkin. Tulossiossa ovat yhdistettynä aineistolähtöiset tuen tarpeet, sosiaalisen tuen muodot sekä tukea ilmentävät konkreettiset käytännön toimet.

5 VANKIEN TUEN TARPEET JA SOSIAALINEN TUKEMINEN

5.1 PERUSTARPEET, ARJEN RAKENTEET JA KÄYTÄNNÖN ONGELMAT

Vankien kohtaamat vaikeudet kietoutuvat hiljalleen ja usein tilanne on ollut haastava jo ennen vankeutta. Rikokset ovat yksi ongelma toisten joukossa ja ennen kaikkea keino koittaa selviytyä arjesta ja taloudellisista ongelmista. Päihdekeskeisessä ja rikollisessa alakulttuurissa tiukasti kiinni olevat ja useampia tuomioita istuneet ihmiset kokevat vankilan jopa turvapaikkana. Paikkana, jossa, omasta arkielämästä poiketen, perustarpeet täyttyvät ja arjessa on rakenteet. (Hautala & Kaarakka 2018.) Niin Suomessa kuin ulkomaillakin on tunnustettu niin kutsuttu pyöröovi-ilmiö (ks. Karjalainen 2010, 145). Osa vangeista syyllistyy toistuvasti lieviin rikoksiin, joista seuraa lyhytaikaisia tuomioita. Näiden henkilöiden todennäköisyys rikosten uusimiseen on korkea. Ihmiset ovat vangitsemisen ja vankilasta vapautumisen jatkuvassa kierteessä. (Larroulet 2020.) Tällaisissa tilanteissa ei ehditä kartoittamaan elämäntilannetta tai rangaistusajan kuntoutussuunnitelmaa. Vankila ei tarjoa pään päälle kattoa, vaan levähdyspaikan katuelämästä. (Hautala & Kaarakka 2018.)

Jotta oma arki vapautuessa tuntuisi vankilaa paremmalta vaihtoehdolta tulisi *hyvinvointia ilmentävään elintasoon liittyvien tarpeiden* (Niemelä 2016; YK 1961) täytyä. Sosiaalitoimi voi tuellaan rakentaa arjen puitteet, tarjota toimeentuloa sekä auttaa hakemaan etuuksia (Hautala & Kaarakka 2018). Sosiaalityössä täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea on mahdollista myöntää sosiaalisen turvallisuuden takaamiseksi, omatoimisen suoriutumisen edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Laki toimeentulotuesta 1412/1997 1 §), siis käytännössä esimerkiksi kodin hankintoihin tai ruokaan. Tällainen taloudellinen tukeminen on osa konkreettista tukemista (Metteri & Haukka-Wacklin 2012). Auttaminen etuuksien hakemisessa voi ilmetä tiedollisena tukena: ohjeistuksena, mitä voi hakea ja miten, mutta toisaalta myös konkreettisena tukemisena, kuten hakemuksen täyttämisenä yhdessä. Myös (Gunnison & Helfgott 2017) korostavat perustarpeiden täyttymisen tärkeyttä lisäten, ettei se yksinään riitä onnistuneeseen vapautumiseen.

Perustarpeiden ja arjen rakenteiden lisäksi ammattilaiset sekä itse vangit ilmaisivat vapautuvan vangin tuen tarpeiksi ehkä pieniltäkin vaikuttavia, mutta monimutkaiseksi koettuja käytännön asioita. Pankkitilien avaaminen, työllistymiseen liittyvien asioiden hoitaminen (Rantanen & Lindqvist 2018), viranomaisten kanssa asiointi, viranomaispäätösten ymmärtäminen (Salovaara 2021) ja henkilöllisyystodistuksen puuttuminen (Pasma ym. 2023) ovat esimerkkejä

haastaviksi koetuista tilanteista. Konkreettinen sosiaalinen tuki, kuten päätöksen yhdessä käsitteleminen tai henkilöllisyystodistuksen hakulomakkeen yhdessä täyttäminen voi olla apua tarvitsevalle ihmiselle helpottava ja arjessa pärjäämistä vahvistava kokemus. Konkreettinen yhdessä tekeminen ja asioiden järjestely liitettiin puheessa onnistuneeseen työskentelyyn (Rantanen & Lindqvist 2018). Onnistuneeseen sosiaalityöntekijän toimintaan liitettiin myös tiedollinen tuki, tieto vaihtoehtoista ja toimintamahdollisuuksista asiakkaan tilanteessa (Salovaara 2021). Suoria mainintoja tiedollisesta tuesta oli kuitenkin hyvin vähän.

Yksi aineistoni yleisimpänä, näkyvimpänä ja suuresti arkeen vaikuttavana tuen tarpeena vapautuvilla vangeilla nähtiin asuminen. Vangit ja viranomaiset ovat hyvin yksimielisiä tuen tarpeesta asumisen järjestelyssä. Erityisesti vankien kanssa työskentelevät ammattilaiset korostivat asumisen tärkeyttä. Oma asunto nimettiin jopa kaikkein tärkeimmäksi tekijäksi, sen mahdollistaessa keskittymisen muihin hyvinvointia tukeviin asioihin, kuten mielenterveyteen tai perhesuhteisiin. (Gunnison & Helfgott 2017). Myös Hautala ja Kaarakka (2018) mieltävät asunnon perusturvallisuuden kannalta ehdottomaksi, muiden arjen reunaehtojen nojattessa siihen. Asunto mahdollistaa yhteiskuntaan integroitumisen ja antaa kokemuksen yhteiskuntaan kuulumisesta tai vastaavasti torjutuksi, jopa sosiaalisesti hylätyksi tulemisesta. Etenkin asunnottomuutta hoitaessa tärkeää olisi yhteistyö sosiaalityön ja vankilan välillä, jotta vankien ei tarvitsisi vapautua kodittomina. (Salovaara 2021.)

Naisvankeja koskevassa tutkimuksessa haastateltavat toivoivat konkreettista tukea asumiseen liittyvissä järjestelyissä (Salovaara 2021). Voi olla hyvin tilannekohtaista, mitä konkreettisella tuella käytännössä tarkoitetaan. Se voi olla esimerkiksi asuntohakemusten yhdessä täyttämistä tai asunnon järjestämistä tuetuista asumisyksiköistä. Pienituloisten konkreettisesta taloudellisesta tukemisesta asumiseen liittyvissä kuluissa vastaa Suomessa pääasiassa Kansaneläkelaitos, Kela (Asumisen tuet Kela). Aineistosta kävi ilmi myös oletus, että sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus tarjota asuntoja niitä tarvitseville: ”Et kai ne nyt [sosiaalityöstä] jonku kämpän mulle hommaa...” Vaikka asunnottomuuteen on syytä tarttua, on huomautettu, että yksinään sen hoitaminen ei poista muita tuen tarpeita (Hautala & Kaarakka 2018).

Vangeilla yleisenä tuen tarpeena tunnistetaan myös työttömyys ja matala koulutus (Esim. Gill & Wilson 2017; Pasma ym. 2023). Joko vankeusrangaistuksen tai muiden elämänhaasteiden vuoksi katkokset työmarkkinoilta ovat yleisiä. Osalla työkokemusta ei välttämättä ole kertynyt lainkaan. Heikko työttömyys- ja koulutusaste kietoutuu osittain päihdeongelmiin. (Hautala & Kaarakka 2018.) Toisaalta naisvankeja koskevassa artikkelissa todetaan, että osa vangeista

voisi hyötyä työhön ja koulutukseen suunnatuista interventioista. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että vangilla ei ole suurta riskiä huumeiden väärinkäytölle ja usein nämä ihmiset ovat myös niitä, jotka ovat olleet vähemmän mukana rikollisessa toiminnassa ja syyllistyneet rikoksiin vasta vanhemmalla iällä. (Larroulet ym. 2020.) Työkokeilu on merkittävä kuntoutuksen muoto, jolla voidaan rakentaa tarvittuja arjen rakenteita ja rytmiä (Kaarakka & Hautala 2018) Sosiaalityössä on arvioitava elämäntilanne kokonaisvaltaisesti (Linderborg ym. 2014, 13), ja pohdittava millaisesta tuesta asiakas hyötyy parhaiten. Oppiminen on korkea tavoite, joka on mahdollista saavuttaa vasta, kun perustarpeet, kuten uni, ravitsemus, vaatteet ja asuminen, ovat täytetty (Kivinummi & Alatupa 2016, 12).

5.2 PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSONGELMAT

Objektiivisesti tarkasteltuna vankien terveyserot ovat valtaväestöön verrattuna huomattavia. Terveyshaitat ovat yleisempiä vankien keskuudessa. (Esim. Kauhanen 2021; Joukamaa ym. 2010, 74–75.) Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve -raportissa todetaan psyykkisten ongelmien yleisyys Suomessa olevien vankien keskuudessa. Ainoastaan 6 prosenttia tutkituista jäi kokonaan ilman psykiatrista (sisältää mielenterveys- ja päihdehäiriöt) diagnoosia. (Joukamaa ym. 2010, 46.) Päihde- ja mielenterveysongelmat mielletäänkin usein toisiinsa kietoutuneiksi ja päällekkäisiksi. Vankien *koettuun terveyteen* on todettu vaikuttavan muun muassa iän, yksinäisyyden, vankeusrangaistuksen suorittamismuodon, mielenterveyden tilan, yhteiskunnallisen aseman, riittävän tulotason sekä yleisen elämäntyytyväisyyden. Kokemuksella omasta mielialasta oli voimakas yhteys koettuun terveyteen. Mielialansa heikoksi arvioivat vangit saivat myös koetusta terveydestä huomattavasti matalampia pistemääriä (3–5, KA vangeilla 6,88 asteikolla 1–10). (Kauhanen 2021.)

Gill ja Wilson (2017) määrittelevät artikkelissaan päihdehoidon yhdeksi seitsemästä tekijästä, jolla on teoreettisesti suurin yhteys uusintarikollisuuteen. Vangin oma käsitys palvelutarpeensa ja vastaanotettujen palveluiden yhteensopivuudesta näytti vaikuttavan uusintarikollisuuteen vähentävästi (mt.). Päihdeongelmien hoitoa ja irtaantumista päihdekeskeisestä elämästä pidettiin asunnon ohella vankien ja ammattilaisten kertomuksissa jopa edellytyksenä rikoksettomalle elämälle ja yhteiskuntaan kiinnittymiselle (Gunnison & Helfgott 2017). Päihdekuntoutusta tuetaan Suomessa konkreettisesti taloudellisella avustuksella, mikä mahdollistaa avun saannin monelle sitä tarvitsevalle. Kuntoutusmuodosta riippuen, palvelu voi olla joko täysin ilmaista tai sisältää omavastuuosuuden (Päihdehuollon maksut Minilex).

Vertaistukiryhmien ohella päihde- ja mielenterveysongelmien hoidossa keskusteluapu ammattilaisten kanssa koettiin positiiviseksi tuen muodoksi. (Gunnison & Helfgott 2017; Rantanen & Lindqvist 2018.) Keskustelu tukimuotona on epämääräinen ja se yksinään voi koostua useista eri sosiaalisen tuen muodoista. Keskusteluun voi sisältyä tiedollista tukea, ohjausta, neuvontaa ja tiedon jakamista esimerkiksi saatavilla olevista palveluista ja tukitoimista, päihteen käytön haitoista tai lääkinnällisen tuen mahdollisuuksista. Toisaalta arviointituki eli palautteen antaminen ja vahvistaminen voivat olla osa keskustelua. Esimerkiksi tukemalla ja kannustamalla asiakasta voidaan vahvistaa yksilön elämänhallintaa, mikä on määritelty yhdeksi sosiaalityön keskeiseksi tehtäväksi (Juhila 2006, 47).

Vangin ja häntä auttavan ammattilaisen välisellä vuorovaikutuksella on vaikutusta kuntoutumisprosessin kulkuun. Hyväksi, jopa ”omiksi”, koetut työntekijät ja asiakkaan asioiden yhdessä selvittäminen vaikuttavat positiivisesti kuntoutumisprosessiin. (Rantanen & Lindqvist 2018.) Vapautuneille vangeille asiointi sosiaalityön viranomaisten kanssa voi olla haastavaa, mitä on selitetty muun muassa koetulla leimaantumisen rikos- ja päihdetaustaiseksi, heikolla luottamuksella yhteiskuntaa ja viranomaisia kohtaan sekä kokemuksilla, että ei ole tullut kuulluksi. Tällaisissa tilanteissa tärkeää on sosiaalityöntekijän pyrkimykset luottamuksen uudelleenrakentamiseen ja ylläpitämiseen. Luottamuksellisuus ja kokemus kohdatuksi tulemisesta ovat seurausta vahvistavasta vuorovaikutuksesta, kuten auttavasta kohtaamisesta, oikeuksien puolustamisesta ja herkkyydestä tarjota apua. (Salovaara 2021.) Pyrkimys luottamuksellisuuteen, arvostavaan kohtamiseen ja kuunteluun ovat henkistä sosiaalista tukea (Metteri & Haukka-Wacklin 2012) ja sosiaalityön ydintä. Aikuissosiaalityössä asiakkaan kuunteleminen ja empatian osoittaminen on kuvattu kaikkein käytetyimmiksi menetelmiksi (Blomberg & Kivipelto 2012, 38). Arvostavaa vuorovaikutusta ja luottamusta on korostettu myös sosiaalialan ammattieettisissä ohjeissa (Heikkinen 2022, 7).

Aiemmin esittelemiäni tilastojen valossa tarve mielenterveystuelle on selvä. Myös yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan hoitoa tarvitaan, mutta sen saaminen on haastavaa. ”Ensiapuna” tarjottu lääkehoito ei välttämättä miellytä asiakkaita, jotka katsoisivat hyötyvänsä keskusteluavusta. Mielenterveyshoito nähtiin erityisen tärkeäksi vangeille siitä syystä, että mielenterveyshoidon ammattilaisten avulla heillä on paremmat mahdollisuudet selviytyä arkielämästä vapautuessaan. (Gunnison & Helfgott 2017.) Maailmalla mielenterveysongelmista ja hoidon tarpeesta sekä puutteesta kertoo myös se, että vankityö näyttäytyi vankien selviytymiskeinona. Vankeusrangaistusajana vangit tekivät palkallista työtä, jolla he pakenivat omaa emotionaalista ja henkistä kärsimystään. (Naessens 2020).

Jotta laadukkaiden mielenterveys- ja päihdepalveluiden tarjoaminen olisi mahdollista on kiinnitettävä huomiota asiakaslähtöisyyteen, sektoreiden väliseen yhteistyöhön ja olemassa olevien resurssien hyödyntämiseen. Tässä yhteistyössä tarvitaan myös sosiaalityön osaamista ja sen palveluita koordinoivaa roolia. (Wahlbeck ym. 2018.) Sosiaalityöntekijällä voi olla merkittävä rooli tiedonjakajana ja ohjeistajana esimerkiksi siinä, kuinka asiakkaan on mahdollista hakea apua mielenterveysongelmiinsa. Sosiaalityötä ohjaavalla sosiaalihuoltolailla pyritään turvaamaan tarpeenmukaiset palvelut ja asiakkaan oikeus palveluun sekä hyvään kohteluun (SHL1301/2014). Asiakkaan oikeuksien puolustaminen kuvattiin vahvistavaksi vuorovaikutukseksi ja sillä oli positiivinen vaikutus asiakassuhteeseen (Salovaara 2021). Oikeuksien puolustaminen voidaan ymmärtää joko henkisen tai konkreettisen tuen osoittamiseksi: Puolustamalla asiakkaan oikeuksia esimerkiksi palveluihin, voidaan saada konkreettisesti muutettua olosuhteita ja ympäristöä asiakkaan kuntoutumisen edistämiseksi. Toisaalta oikeuksien puolustaminen voi näyttäytyä asiakkaalle henkisenä välittämisen osoituksena. Henkisen tukemisen osoittamista tarvitaan, jotta voidaan auttaa asiakkaita kokonaisvaltaisesti; kuuntelemisella, välittämisellä ja arvostuksen osoittamisella luodaan hyvää asiakassuhdetta, joka on perusta onnistuneelle auttamistyölle (Särkelä 2011, 27–30).

5.3 IDENTITEETIN JA ARVOMAAILMAN MUUTOS

Vankeusrangaistus horjuttaa ihmisen identiteettikäsitystä. Ympäristön tarjoama identiteetti voi olla niin kaukana omasta minäkuvasta, että se saattaa aiheuttaa jopa toivottomuutta. (Hautala & Kaarakka 2018.) Vankilasta vapautuvien naisten tuen tarpeita tutkinut Salovaara (2021) liittyy passiivisuuden, alistaisuuden ja nöyryyden vangin identiteettiin, joka opitaan suljetussa vankilassa. Vapautuessaan vanki saattaa kyseenalaistaa oman asemansa yhteiskunnan tasa-arvoisena jäsenenä tai esimerkiksi vältellä kohtaamisia viranomaisten kanssa, vaikka vapaana onkin oikeutettu samoihin palveluihin kuin muutkin kansalaiset (mt.). Sosiaalityössä asiakkaan tulisi olla muutostyön kohteen sijaan muutostyön toteuttaja. Alistettuna tätä vaadittua roolia on mahdoton toteuttaa. (Särkelä 2011, 28–29.) Larroulet kollegoineen tunnistavat identiteettimuutoksen, mutta lähestyvät sitä hieman toisella tavalla. Tietyn tyyppisen taustan ja elämäntilanteen omaavat vangit saattaisivat heidän mukaansa hyötyä työllisyyttä edistävästä toiminnasta ja rikollisiin asenteisiin keskittyvistä interventioista sen vuoksi, että työkokeilut voivat tarjota mahdollisuuksia lisätä itsenäisyyttä, itsetuntoa ja kokemusta omasta pystyvyydestä. (Larroulet ym. 2020.)

Paitsi mielenterveyteen erikoistuneilla ammattilaisilla, myös sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus tukea identiteetti- ja arvomaailmamuutosten keskellä olevaa ihmistä. Identiteettiä käsittelevissä keskusteluissa sosiaalisen tuen henkinen ja arvioiva osa-alue näyttäytyy muita osa-alueita merkittävämpinä. Palautteen antaminen, etenkin hyväksi koetun toiminnan vahvistaminen, kannustaminen sekä kokemuksen luominen kuulluksi, arvostetuksi ja välitetyksi tulemisesta ovat merkittäviä tekijöitä. Salovaaran kuvauksissa on esimerkkejä asioista, jotka tekevät sosiaalityöntekijöiden ja vapautuneiden vankien kohtaamisista onnistuneita: kiinnostuksen osoittaminen asiakkaan asioita kohtaan ohimennen, työntekijän saavutettavuus, avun tarjoaminen sekä kokemus siitä, että asiakkaan rajoja kunnioitetaan. Nämä ovat pieniä osoituksia välittämisestä, kuuntelemisesta ja arvostamisesta eli henkisestä tuesta. Onnistuneen kohtaamisen lisäksi tällaisella toiminnalla uudelleenrakennetaan ja ylläpidetään luottamusta. Sosiaalityön ammattilaisen vuorovaikutuksella on suuri rooli onnistuneen kohtaamiskokemuksen luomisessa ja asiakkaan tukemisessa. Ilman kohtaamista ei saavuteta tarpeiden kartoittamisen tai tukemisen keinoja. (Salovaara 2021.)

Vertaistukiryhmät, terapia sekä muut ammattilaisten kanssa käydyt keskustelut koettiin, paitsi päihdeettömyyttä tukeviksi, myös työkaluna saada vaihtoehtoisia näkökulmia esimerkiksi omiin väkivaltaisiin toimintatapoihin tai epäsoviviin ajattelumalleihin. Keskustelun avulla pyrittiin purkamaan rikos- ja päihdemaailmassa toteutuvaa arvomaailmaa, joka kuvattiin epärealistiseksi siviilielämässä. (Rantanen & Lindqvist 2018.) Kokemus siitä, että keskusteluista on ”saanut toisia näkökulmia”, kertoo mahdollisesta arvioivasta ja henkisestä tuesta: palautteesta liittyen toimintaan, mutta myös toisaalta siitä, että asiakas kokee tulleen kohdatuksi arvostettuna. Gill ja Wilson (2017) tekevät huomion, että vangit, jotka eivät kokeneet tarvitsevansa tukea vihan hallintaan saivat sitä useammin kuin he, jotka kokivat tarvitsevansa siihen tukea. Näkemykset tuen tarpeista eivät siis aina ole välttämättä yksimieliset. Tutkijat huomauttavat, että turhat interventiot voivat olla yksilölle jopa haitallisia ja tarpeettomasti tarjotut palvelut kuluttavat rajallisia resursseja, jonka vuoksi palvelut olisi syytä suunnata heille, jotka kokevat tarvitsevansa apua ja ovat kykeneväisiä arvioimaan omaa avun tarvettaan (Gill & Wilson 2017).

5.4 VANKILASTA VAPAUTUMISEN VALMISTELU

Tulkitsen vapautuvien vankien keskeiseksi tuen tarpeeksi myös vapautumisen valmistelun. Aineistoni perusteella sekä vangit että ammattilaiset näyttivät olevan yksimielisiä siitä, että

vankilasta vapautumiseen ja normaaliin arkielämään siirtymiseen tarvitaan ja toivotaan tukea. Ensimmäiset 48 tuntia vapautumisesta voivat olla ratkaisevan tärkeitä (Gunnison & Helfgott 2017), minkä vuoksi vapautumista olisi syytä suunnitella ajoissa ja huolellisesti. Tarve valmistella vapautta käy ilmi esimerkiksi vankien ilmaisemina suoranaisina pelkoina: pelko vapautumisen jälkeen odottavista olosuhteista, asunnottomuudesta, perhesuhteiden järjestäytymisestä, rikollisen stigmasta ja paluusta työelämään. Vangit kokivat positiivisena valvotun koevapauden ja sen luoman mahdollisuuden järjestellä elämän perusasioita ennakkoon. Epäsuorasti ilmaistiin tarve asteittaiselle siirtymälle vankilasta vapauteen. Suora siirtyminen suljetusta laitoksesta ajateltiin johtavan ei-toivottuun lopputulokseen. (Hautala & Kaarakka 2018.) Tarpeesta ja halusta valmistella vapautumista tukee myös vankityötä käsittelevä artikkeli, jossa todetaan, että maksettu pieni palkka toimi motivoivana tekijänä työntekoon. Rahalla ostettiin pieniä ja kokemusta omasta ihmisarvosta lisääviä mukavuuksia, jonka lisäksi sitä säästettiin vapautumista varten. (Naessens 2020.)

Koska koevapauden on todettu olevan oiva keino esimerkiksi päihdehoitoon ohjautumisessa (Rantanen & Lindqvist 2018) ja toimiva tapa palata normaaliin siviilielämään, se koitetaan järjestää mahdollisimman monelle (Hautala & Kaarakka 2018). Tutkimuskirjallisuudessa on tuotu esiin huolta siitä, että sosiaalityön näkökulmasta kaikkein eniten apua tarvitsevat jäävät ilman koevapauden kaltaisia mahdollisuuksia. Vangin elämän olosuhteilta vaaditaan vakautta, kuten pysyvää asuntoa ja sitoutumista päiheteettömyyteen. Koevapauksia suunniteltaessa otetaan huomioon riskit koevapauden keskeytymiselle. Jos katsotaan, että riittävä tukeminen ei ole mahdollista voidaan järjestelyt jättää tekemättä. (Esim. Hautala & Kaarakka 2018; Salovaara 2021.) Vaatimukset onnistumiselle ovat armottomat, eikä pieniinkään virheisiin ole varaa (Hautala & Kaarakka 2018).

Vangin omalla motivaatiolla ja sitoutumisella työskentelyyn on merkitystä tuen vaikuttavuuteen. Ilmaistu tarve ja tarjottu tuki eivät välttämättä johda käyttäytymisen muutokseen ja tilanteen paranemiseen. Tämä voi johtua luottamuksen puutteesta avun tarjoajaa kohtaan tai uskomuksesta, että tukimuoto on hyödytön. (Saari & Grönlund 2021.) Muutokseen motivoitumisella on suuri vaikutus, mutta se ei yksinään riitä kasaantuneista ongelmista irrottautumiseen. Ihanteellisesti sisäinen motivaatio ja ulkopuolelta tuleva tuki yhdessä mahdollistavat elämänmuutoksen rakentumisen. (Hautala & Kaarakka 2018.) Suurin osa vangeista saa sosiaalisen tukensa lähipiiriltään. Ainoastaan alle kymmenesosa vastaanottaa vahvaa sosiaalista tukea viranomaisilta. Vangin vapautuessa viranomaisten rooli on jatkuvuuden turvaamisessa ja rakenteiden luomisessa. Huomion arvoista on, että osalle

vangeista viranomaisten tai vapaaehtoisten työntekijöiden tarjoama tuki on keskeisin, jopa ainoa mahdollinen sosiaalinen tuki. (Saari & Grönlund 2021.)

Vankien tukemisessa korostettiin oikea-aikaisuutta, laatua ja turhan byrokratian poistamista, koska ilman näitä riskinä on vangin vapautumisen epäonnistuminen. Turha byrokratia haastaa oikea-aikaisen tuen tarjoamista. Apua olisi parempi tarjota ennemmin kuin myöhemmin. Laadusta puhuttaessa vangit toivoivat konkreettista apua ja opastusta arkielämän asioiden hoitoon, kun taas ammattilaiset korostivat palveluntarjoajien hoidon laadun satunnaisuutta. Ihannetilanteessa jokaiselle vapautuvalle vangille voitaisiin tarjota yksilöityä ja huolella suunniteltua palvelua (*wraparound services*), mutta resurssit tähän ovat vähäiset. (Gunnison & Helfgott 2017.) Rantanen & Lindqvist (2018) korostavat kuntouttavan työn vuorovaikutuksellisuutta ja tilanteen kokonaisvaltaista huomiointia ammatillisten ja kuntouttavien työmenetelmien tarkastelun lisäksi.

Lisäksi rikosseuraamusalan ja sosiaalityön välille toivotaan yhteistyötä, sillä sosiaalityön osallistumisella vapauden valmisteluun voitaisiin turvata vapautumispolun jatkuvuus (Pasma ym. 2023; Salovaara 2021). Sujuvalla ja hyvissä ajoin aloitetulla yhteistyöllä voitaisiin edistää asiakaslähtöisyyttä. Jos vapautumista suunniteltaisiin yhdessä varhaisessa vaiheessa, olisi yhteydenpito helpompaa, kun vapautuminen tulee ajankohtaiseksi. (Salovaara 2021.) Toimivalla yhteistyöllä voitaisiin välttää myös Rantasen ja Lindqvistin (2018) kuvaaman kaltaiset ongelmat, jossa tiedonsaanti koevapauden järjestelystä koettiin puutteelliseksi. Valvotun koevapauden tai muun vastaavan kuntoutuspolun järjestäminen on konkreettista sosiaalista tukemista, konkreettista ympäristön, olosuhteiden ja mahdollisuuksien muuttamista. Aiemmin sosiaalityön rooli valvotun koevapauden aikaisen päihdekuntoutuksen järjestämisessä on jäänyt nimettömäksi palvelun rahoittajan ja poissa olevaksi osaksi (mt.). Kun vapautta valmistellaan, on tärkeää, että yksilö itse saa määritellä omat tarpeensa. Tämän on todettu vaikuttavan positiivisesti uusintarikollisuuden vähentymiseen. (Gill & Wilson 2017.)

Vankien elämään tyytyväisyyttä koskevassa tutkimuksessa on todettu vankien olevan valtaväestöä tyytymättömämpiä elämäänsä. Vastausten kirjon laajuus on ollut huomattava verrattuna muuhun väestöön, joiden vastaukset painottuvat 1–10 asteikon yläpäähän. Elämään tyytyväisyyteen vaikuttavat muun muassa samat tekijät kuin vankien koettuun terveyteen: pysyvä asunto ja tuki vapautumisen jälkeen, parisuhde sekä muut sosiaaliset suhteet, yhteiskunnallinen asema ja riittävät tulot. (Kauhanen 2021.) Vangit ovat omaan elämään tyytyväisempiä, jos kokevat elämän perusasioiden olevan kunnossa. (Kainulainen 2021.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tavoitteenani oli selvittää, mitä tuen tarpeita vangeilla on ja kuinka sosiaalityön ammattilaiset voivat vastata näihin tarpeisiin sosiaalisella tuella. Sosiaalisen tuen käsitettä tarkastelin Metterin ja Haukka-Wacklinin (2012) tavoin, jakaen se konkreettiseen, tiedolliseen, arvioivaan ja henkiseen tukeen. Vapautuvien vankien keskuudessa tukea tarvitaan monenlaisiin asioihin, kuten perustarpeiden täyttämiseen ja arjen rakenteiden luomiseen, käytännönongelmien ratkaisuun, päihde- ja mielenterveysongelmiin, identiteetin ja arvomaailman muutokseen sekä vankilasta vapautumisen ja asteittaisen tuen järjestelyyn. Toisinaan vankien ja heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten käsitykset vangin tuen tarpeista ja tukemisen keinoista kohtasivat, mutta ristiriitaisetkaan mielipiteet eivät olleet täysin tavattomia (Pasma ym. 2023; Gill & Wilson 2017).

Sosiaalityön erityisosaamisella on mahdollisuus auttaa heitä, joilla on heikommat lähtökohdat ja poikkeuksellisen kietoutuneet ongelmat (Salovaara 2021). Myös näissä tutkimustuloksissa tarpeet näyttävät koskevan useita elämänalueita. Apua tarvitaan kaikenlaisissa arjen asioissa ja rakenteiden luomisessa, mutta myös oman minäkuvan, arvomaailman ja toimintatapojen muutoksen tukemisessa. Tutkimusta tehdessä huomasin, että sosiaalista tukea on mahdotonta jakaa yksiselitteisesti tarkastelussa käyttämiini sosiaalisen tuen muotoihin. Konkreettinen, tiedollinen, arvioiva ja henkinen sosiaalinen tuki muodostavat kokonaisuuden, eikä sosiaalisen tuen funktioiden ei ole tarkoitus toimia yksinään ja toisistaan eroteltuina (Metteri & Haukka-Wacklin 2012). Tässä saamani tulokset tukevat teoriaa. Kokonaisvaltaisessa tarkastelussa kietoutuneisiin ja monitasoisisiin sosiaalisiin ongelmiin yhdellä toimintatavalla vastaaminen on mahdotonta. Pelkästään yhtä tilannetta voidaan hoitaa monin keinoin, erilaisin sosiaalisen tuen muodoin. Kokonaisvaltainen tukena oleminen vaarantuu, jos kaikkia sosiaalisen tuen funktioita ei oteta huomioon.

Vaikka käytännössä on mahdotonta erottaa sosiaalisen tuen muodot toisistaan, niiden teoreettinen tarkastelu itsenäisinä funktioina avaa ehkä uusiakin näkökulmia. Tulkitsen henkisen sosiaalisen tuen erityisen tärkeäksi ja osaksi kaikkea sosiaalityön asiakastyötä. Henkisen tuen osoittaminen, kuunteleminen, arvostaminen sekä luottamuksen rakentaminen ja ylläpito, ovat vahvasti sidoksissa sosiaalityön arvopohjaan ja työtä ohjaaviin eettisiin periaatteisiin (Heikkinen 2022). Tämä mahdollisesti selittää sen suurta roolia sosiaalityössä. Henkisen tuen toiminnot ovat esillä jokaisessa aineistoartikkelissa, minkä lisäksi konkreettinen

tuki nousi tuloksista merkittävästi esille. Sosiaalityön ammattilaiselta toivottiin konkreettista auttamista (Hautala & Kaarakka 2018; Salovaara 2021). Konkreettista tukea saaneet vangit myös vaikuttivat haastatteluiden perusteella tyytyväisiltä saamaansa konkreettiseen apuun (Rantanen & Lindqvist 2018).

Myös arviointituki kietoutuu sosiaalialan vahvaan arvopohjaan. Kannustamalla tai antamalla palautetta voidaan ilmentää eettisiä periaatteita (Heikkinen 2022, 7): tehdä näkyväksi vahvuuksia ja voimavaroja sekä edistää itsenäisyyttä ja toimijuutta. Oli tuen tarpeena sitten mielenterveys- ja päihdeongelmien kuntoutus tai identiteetti- ja arvomaailmamuutos, niin muutosprosessissa kummatkin tuen funktiot olivat mahdollisia ja toimiviksi koettuja. Muihin tuen funktioihin verrattuna tiedollista tukea huomioitiin harvemmin, mutta se nousi merkitykselliseksi silloin, kun siinä havaittiin puutteita (Rantanen & Lindqvist 2018). Pohdittavaksi jää, miksi puhe tiedollisesta tuesta on vähäistä. Jääkö se alisteiseksi konkreettiselle auttamiselle vai onko ohjeistus ja neuvonta niin itsestään selvä osa työtä ja saatua tukea, että siihen ei kiinnitetä huomiota? Tiedollisen tuen osuutta ei kuitenkaan voida mitätöidä. Tutkimusten mukaan aikuissosiaalityössä etuuksista tiedottaminen ja palveluohjaus, johon oletettavasti kuuluu myös tiedollista tukemista, ovat sosiaalialan käytetyimpiä ja tärkeimpinä pidettyjä työmenetelmiä (Blomgren & Kivipelto 2012, 38–40). Lisäksi laki velvoittaa tarjoamaan ohjausta ja neuvontaa. Poikkeuksellista huomiota tulisi kiinnittää erityisen tuen tarpeessa oleviin henkilöihin. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 6 §.)

Kuten aiemmin todettu, asiakkaan tulisi olla tarvemäärityksen keskiössä (Paavola ym. 2019). Palveluiden vaatimukseen istumattomista ja siten ilman tukea jäävistä asiakkaista esiin nostettu huoli ei ole aiheeton. Esimerkkinä esittämäni asunnottomat, päihdeongelmista kärsivät ja niin sanotusti ”liikaa tukea” tarvitsevat vangit, jotka ovat riskissä jäädä ilman koevapauden mahdollisuutta ja tarvitsemaansa tukea. Nämä ihmiset ilmentävät tarve käsitteen riskejä. Sitä, kuinka tarpeiden määrittelystä voi seurata etäisyyttä tuottavia ja vahvistavia stereotyyppioita (Kainulainen & Saari 2021, 20) sekä sitä, kuinka ulkoapäin määritellyt puutteet, joita tarpeiksi kutsutaan, jättävät taka-alalleen voimavarat, kyvykkyyden ja kapasiteetin vaikuttaen yksilöihin ja yhteiskuntaan ei-toivotulla tavalla (McKnight 1989). Huonoimmassa tapauksessa palveluihin istumattomat asiakkaat jäävät *ulkopuolisiksi* (Kinnunen 1999) ilman lähipiirinsä ja virallisten avuntarjoajien tukea.

Hyvässä tilanteessa tarpeiden määrittelyyn avulla saadaan kohdennettuja ja toimivia palveluita (Kainulainen & Saari 2021). Tarpeiden harkintaa, sopivien palveluiden etsimistä ja kohdentamista korostettiin. Tarpeita ja palveluita yhteensovitettaessa on huomioitava tuen

riittävyys, oikea-aikaisuus, laatu sekä vangin oma motivaatio. (Gill & Wilson 2017; Gunnison & Helfgott 2017.) Myös Paavola kumppaneineen (2019) toteaa tärkeää olevan sen, että asiakas saa apua ja tukea asioihin, joihin itse kokee tarvetta. Aina tilanne ei kuitenkaan ole niin yksiselitteinen ja helposti ratkaistavissa. Valvotun koevapauden aikana suoritettavaan päihdekuntoutukseen ohjautuu vankeja, joiden henkilökohtainen ensisijainen tavoite ei välttämättä ole päihdeongelman hoito. Vaikka palveluun ei ohjauduta vangin oman motivaation ja tarvekäsityksen perusteella, koevapaudessa suoritettu päihdekuntoutus mahdollistaa parhaassa tapauksessa muutosmotivaation syntyminen kuntoutusprosessiin ja raitistumiseen. (Rantanen & Lindqvist 2018.) Tarpeiden kartoittaminen ja arviointi vaatii vahvaa ammatillista osaamista.

Johtopäätöksiä tehdessä on otettava huomioon tulosten yleistettävyys ja vankien yksilöllisyys. Vankien tuen tarpeet koskevat kaikkineen suurta ihmisjoukkoa ympäri maailmaa, eikä tämän tutkimuksen laajuus ja käytetty aineisto riitä kuvaamaan aihetta kokonaisvaltaisesti. Vankeja ei voi ajatella homogeenisena ihmisryhmänä, ei edes yhtenä ajankohtana yhden valtion sisällä (Joukamaa ym 2010, 14). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei edellä mainitsemieni tuen tarpeiden voida olettaa koskevan kaikkia vankeja ja tosiasiallisessa toiminnassa on aina huomioitava ihmisen yksilöllisyys sekä ainutlaatuinen elämänhistoria ja -tilanne. Jotta edes karkea yleistäminen olisi mahdollista, olen yrittänyt valita aineistoni monipuolisesti. Mukana on sekä laadullista, määrällistä että monimenetelmällistä tutkimusta eri puolilta maailmaa ja aineistoissa tarkastellaan monen tasoisia haasteita. Vaikka lähes puolet tutkimuksesta on Suomen rajojen ulkopuolelta, tarkastelin erityisesti niitä haasteita, tukikeinoja ja kokemuksia, jotka toistuivat myös Suomen vankiväestön keskuudessa.

Rikollisuuden vähentäminen on useimpien yhteiskuntien jakama ja yksimielinen tavoite. Yhteisymmärryksestä huolimatta, keinot tähän eivät ole yksimielisiä. Globaalilla tasolla rangaistuskäytännöt vaihtelevat. Eroavaisuuksia on siitä, miksi rangaistaan ja mihin rangaistuksella pyritään. (Arthur 2020, 186–187.) Tämä huomioon ottaen on luonnollista, että myös vankien kokemukset ja ammattilaisten näkemykset vankien tarvitsemasta tuesta saattaa poiketa maantieteestä sekä rikosoikeus- ja rangaistusjärjestelmästä riippuen. Verrattuna moneen muuhun valtioon Suomen tilanne näyttää suhteellisen hyvältä. Suomessa vankeuslaki velvoittaa vankien oikeudenmukaiseen ja ihmisarvoa kunnioittavaan kohteluun (767/2005, 5 §).

Vertaisarvioitua kotimaista tutkimustietoa vangeista sosiaalityön asiakkaina on suhteellisen vähän asiakasryhmän ilmeisiin tuen tarpeisiin ja sosiaalisten ongelmien haastavuuteen nähden. Tämän vuoksi olisi perusteltua palveluita kehitettäessä myös tuottaa tutkimuskirjallisuutta

esimerkiksi vangeille tarjottujen palveluiden toimivuudesta sekä vankien omista kokemuksista: vastaavatko palveluiden riittävyys, laatu ja oikea-aikaisuus koettuihin tuen tarpeisiin?

Yhteiskunnan huono-osaisimpana pidetyt, vangit, ovat esimerkki marginaalissa olevista ihmisistä. Särkelä kuvaa yhteiskunnassa ratkaisematta jääneiden ongelmien kasaantuvan näille ihmisille, jotka ovat kaikkein heikoimmassa asemassa. Sosiaalityöllä tehdään näkyväksi ja uudelleen jaetaan tätä kasautunutta kuormaa marginaalista takaisin yhteiskunnalle, yhteisesti jaettavaksi. (Särkelä 2011, 131.) Vankien velkaantumisella, asunnottomuudella, heikommalla terveydentilalla, ulkopuolisuuden kokemuksilla ja muilla sosiaalisilla ongelmilla on vaikutusta paitsi yksilöön myös laajemmin ympäröivään yhteiskuntaan. Sosiaalityön keskiössä olevat ihmisoikeudet ja ihmisarvo määräytyvät ihmisyyden perusteella, eivätkä ne ole riippuvaisia teoista tai käyttäytymisestä (Heikkinen 2022, 11). Vankien vapauden rajoitus ei poista oikeutta ihmisarvoiseen kohteluun, tarvittavaan tukeen ja lainsäädännöllä suojattuihin oikeuksiin.

LÄHTEET

(*:llä merkattu aineistoartikkelit.)

- Arthur, Mikaila Mariel Lemonik (2020). *Law and Justice around the World: Comparative Approach*. University of California Press.
- Asumisen tuet (Kela). Henkilöasiakkaat. <https://www.kela.fi/asumisen-tuet> Viitattu 3.4.2023.
- Blomgren, Sanna & Kivipelto, Minna (2012) *Valtaistus. Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kartoitus. Raportti 2012:27*. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.
- Fink, Arlene (2005) *Conducting Research Literature Reviews. From the Internet to Paper. Second edition*. Thousand Oaks: Sage.
- * Gill, Charlotte & Wilson, David B. (2017) *Improving the Success of Reentry Programs: Identifying the Impact of Service–Need Fit on Recidivism*. *Criminal Justice and Behavior* 44(3), 336–359.
- Granfelt, Riitta (2008) *Osalliseksi omaan elämään –Work out –ohjelma nuoren vangin tukena*. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 4/2008. Helsinki: Rikosseuraamusvirasto.
- * Gunnison, Elaine & Helfgott, Jacqueline B. (2017) *Critical Keys to Successful Offender Reentry: Getting a Handle on Substance Abuse and Mental Health Problems*. *The Qualitative Report* 22(8), 2152–2172.
- * Hautala, Sanna & Kaarakka, Olli (2018) *Vankilasta vapautuminen sosiaalisen kuntoutuksen haasteena*. Teoksessa Jari Lindh & Kristiina Härkäpää & Kaisa Kostamo-Pääkkö & Taina Era (toim.) *Sosiaalinen kuntoutuksessa*. Rovaniemi: Lapland University Press, 318–344.
- Heikkinen, Alpo (2022) *Arki, arvot ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. 3. painos. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia.
- House, James J. & Kahn, Robert L. (1985) *Measures and concepts of social support*. Teoksessa Cohen, Sheldon & Syme, S. Leonard (toim.) *Social support and health*. Orlando ym.: Academic Press, 83–108.
- Hsieh, Hsiu-Fang & Shannon, Sarah E. (2005) *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*. *Qualitative Health Research* 15(9), 1277–1288.
- Joukamaa, Matti & työryhmä (2010) *Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve*. Perustulosraportti. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.
- Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Järvinen, Minna-Kaisa (2015) *Asiakas-työntekijäsuhde rikosseuraamusalalla*. Dialoginen arviointi tiedon tuotannon tapana. Väitöskirja. *Acta Universitatis Tamperensis* 2013. Tampere: Tampere University Press.
- Kainulainen, Sakari & Saari, Juho (2021) *Vankila sosiaalisena kenttänä*. Teoksessa Sakari Kainulainen & Juho Saari (toim.) *Suomalainen vanki: arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa*. Tampere: Vastapaino, 11–37.
- Kallio, Tomi J. (2006) *Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana*. *Hallinnon tutkimus* 25(2), 18–28.
- Karjalainen, Jouko (2010) *Lainrikkajat asunto- ja työllisyyspolitiikan reunalla*. Teoksessa Sakari Hänninen & Elina Palola & Maija Kaivonurmi (toim.) *Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 138–161.

- Karsikas, Vuokko (2005) Selvinpään olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.
- Karsikas, Vuokko (2014) Polku vapauteen – psykososiaalisen työn kehittyminen ja rooli vankeinhoidon yhteiskunnallisessa tehtävässä. Teoksessa Henrik Linderborg & Mari Suonio & Tytti Lassila (toim.) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2014. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos, 91–112.
- Kauhanen, Jussi (2021) Vankien koettu terveys. Teoksessa Sakari Kainulainen & Juho Saari (toim.) Suomalainen vanki: arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. Tampere: Vastapaino, 57–75.
- Kinnunen, Petri (1999) Sosiaalinen tuki ja kolmas sektori. Teoksessa Liisa Hokkanen & Petri Kinnunen & Martti Siisiäinen (toim.) Haastava kolmas sektori: pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 102–114.
- Kivinummi, Jaana & Alatupa, Saija (2016) Kun ei suju. Selviytymisopas haastaviin asiakastilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kumpusalo, Esko. (1991). Sosiaalinen tuki, huolenpito ja terveys. Sosiaali- ja terveyshallituksen raportteja. Helsinki: Vapokustannus.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.
- Laki toimeentulotuesta 1412/1997.
- Linderborg, Henrik & Suonio, Mari & Lassila, Tytti (toim.) (2014) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2014. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.
- McKnight, John (1989). Do No Harm: Policy Options that Meet Human Needs. *Social Policy* 20 (1), 5–15.
- * Metteri, Anna & Haukka-Wacklin, Tuula (2012) Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Vappu Karjalainen & Ippo Vilkkumaa (toim.) Kuntoutus kanssamme: ihmisen toimijuuden tukeminen. 7. lisäpainos. Tampere: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 53–69.
- Niemelä, Pauli (2016) Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön eetosena. Teoksessa Maritta Törrönen & Kaija Hänninen & Päivi Jouttimäki & Tiina Lehto-Lundén & Pertta Salovaara & Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 97–108
- Paavola, Jutta & Rautajoki, Arto & Pohjola, Anneli (2019) Palvelurakenteiden muutoksessa määrittävä sosiaalityö. Teoksessa Anneli Pohjola & Asta Niskala & Nina Peronius & Helena Blomberg (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 81–107.
- Piispa, Minna & Lind, Heidi (2021) Taustalla rikos, edessä muutos. Suositukset viranomaisten saumattomalle yhteistyölle rikostaustaisten yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:3. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Pohjola, Anneli & Kempainen, Tarja & Niskala, Asta & Peronius, Nina (2019) Murroksen ajan sosiaalityö paikkaansa jäsentämässä. Teoksessa Anneli Pohjola & Asta Niskala & Nina Peronius & Helena Blomberg (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 11–20.
- Päihdehuollon maksut (Minilex). Potilas- ja lääkintäoikeus. <https://www.minilex.fi/a/p%C3%A4ihdehuollon-maksut> Viitattu 3.4.2023.
- * Rantanen, Teemu & Minna Lindqvist (2018) Valvottu koevapaus ja siihen liittyvä päihdekuntoutus rikoksentehtävien kuntoutuksessa. *Janus* 26(1), 3–20.
- Rikosseuraamuslaitos (2021) Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja -julkaisusarja. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220614144512/7a0qfFI1R/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2021_FI.pdf Viitattu 10.2.2023.

- Rikosseuraamuslaitos (2019) Julkaisut. Kirjoitus Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivuilla. Julkaistu 9.7.2019. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/julkaisut.html> Viitattu 2.2.2023.
- Rikosseuraamuslaitos (2022) Arvot ja strategia. Rikosseuraamuslaitoksen strategiakartta 2022–2025. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html> Viitattu 3.4.2023.
- Rikosseuraamuslaitos (2023) Hankkeet. Sakko- ja lyhytaikaisvangit. Kirjoitus Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivuilla. Julkaistu 24.2.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/hankkeet/siksak.html#> Viitattu 15.3.2023.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti K. (toim.) (2010) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Saari, Juho (2015) Huono-osaiset: elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. http://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf Viitattu 14.2.2023.
- Salo, Ulla-Maija (2015) Simalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Sanna Aaltonen & Riikka Högbäck (2015) Umpikujasta oivallukseen: refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: Tampere University Press, 166–190.
- * Salovaara, Ulla (2021) Vankilasta vapautuvien naisten tuen tarve ja tukemisen mahdollisuudet. Teoksessa Aila-Leena Matthies & Anu-Riina Svenlin & Kati Turtiainen (toim.) Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus, 174–187.
- SHL, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- St. Pierre, Elizabeth & Youngblood Jackson, Alecia (2014) Qualitative Data Analysis After Coding. *Qualitative Inquiry* 20(6), 715–719.
- Särkelä, Antti (2011) Välittäminen ammattina. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. https://andor.tuni.fi/permalink/358FIN_TAMPO/1kfmqvo/alma999832334205973 Viitattu 3.4.2023.
- Vankeuslaki 767/2005.
- Viikki-Ripatti, Sari (2011) Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa Raino Lavikkala & Henrik Linderborg (toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. *Acta Poenologica* 2/2011. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, 197–226.
- Wahlbeck, Kristian & Hietala, Outi & Kuosmanen, Lauri & McDaid, David & Mikkonen, Juha & Parkkonen, Johannes & Reini, Kaarina & Salovuori, Samuel & Tourunen, Jouni (2018) Toimivat mielenterveys- ja päihdepalvelut. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 89/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- YK (1961) International Definition and Measurement of Levels of Living. An Interim Report. Publications sales number 1961, IV. New York: United Nations.
- Youngblood Jackson, Alecia & Mazzei, Lisa A. (2011) Thinking with Theory in Qualitative Research Viewing Data Across Multiple Perspectives. Hoboken: Taylor and Francis.

LIITTEET

Liite 1 Taulukko aineistokirjallisuudesta

Aineisto	Tutkimusmenetelmä, aineisto ja kohdema	Tutkimustehtävä tai tutkimuskysymys	Keskeisimmät tutkimustulokset
Gill, Charlotte & Wilson, David B. (2017) Improving the Success of Reentry Programs: Identifying the Impact of Service–Need Fit on Recidivism. <i>Criminal Justice and Behavior</i> 44(3), 336–359.	Kvantitatiivinen tutkimus Vankien täyttämät riski-/tarvearviolomak-keet neljässä aallossa. (n=2054) Kaikkiin kyselyihin vastanneita oli 914. Yhdysvallat	Missä määrin vankien ilmaistemien riskien/tarpeiden ja saatujen palveluiden yhteensopivuus on yhteydessä onnistuneeseen yhteiskuntaan paluuseen (<i>reentry outcomes</i>)?	Koettujen tarpeiden ja palvelujen yhteensopivuus sekä palveluiden laatu tärkeää onnistuneen yhteiskuntaan paluun kannalta. Vankien omat näkemykset tulisi ottaa paremmin huomioon. Tarvitaan tutkimusta palveluiden optimaalisesta kohdentamisesta.
Gunnison, Elaine & Helfgott, Jacqueline B. (2017) Critical Keys to Successful Offender Reentry: Getting a Handle on Substance Abuse and Mental Health Problems. <i>The Qualitative Report</i> 22(8), 2152–2172.	Kvalitatiivinen tutkimus Vankien ja virkailijoiden haastattelut (n= 40) Yhdysvallat	Mitä tarvitaan päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien vankien auttamiseksi uudelleenintegroitumisessa?	Perustarpeiden lisäksi mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat tärkeitä. Tutkimuksessa korostetaan palvelujen tuen saatavuutta, oikea-aikaisuutta ja laatua.
Hautala, Sanna & Kaarakka, Olli (2018) Vankilasta vapautuminen sosiaalisen kuntoutuksen haasteena. Teoksessa Jari Lindh & Kristiina Härkäpää & Kaisa Kostamo-Pääkkö (toim.) <i>Sosiaalinen kuntoutuksessa</i> . Rovaniemi: Lapland University Press, 318–344.	Kvalitatiivinen tutkimus Elämäkululliset haastattelut erityistuetuille, koevapauden kautta vapautuville vangeille (n=6), miehiä 4 ja naisia 2. Suomi	<i>Millaisia haasteita rikollisuudesta irrottautumiseen liittyy ja miten ne heijastuvat sosiaalisen kuntoutuksen rakentamiseen, ulottuvuuksiin ja toimintakäytäntöihin?</i>	Vapautuvat vangit moninaisen tuen tarpeessa. Kuntoutukselle sosiaalityön otteen olisi tärkeä löytää oikeutus vankilaympäristöstä.
Kainulainen, Sakari (2021) Vankien elämään tyytyväisyys. Teoksessa Sakari Kainulainen & Juho Saari (toim.) <i>Suomalainen vanki: arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa</i> . Tampere: Vastapaino, 39–55	Kvantitatiivinen tutkimus Kyselylomakkeet, VASORA-kyselyaineisto (n=443) Suomi	Tutkimuksessa analysoidaan mm. iän, sukupuolen, siviilielämän, rikostaustan, koulutustason ja sosiaalisten suhteiden vaikutusta vankien koettuun elämän tyytyväisyyteen.	Elämään tyytyväisyys vaatimattomampaa vangeilla verrattuna valtaväestöön. Perusasioden kunnossa olo ja sosiaaliset suhteet lisäävät elämään tyytyväisyyttä.

<p>Kauhanen, Jussi (2021) Vankien koettu terveys. Teoksessa Sakari Kainulainen & Juho Saari (toim.) Suomalainen vanki: arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. Tampere: Vastapaino, 57–75.</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus</p> <p>Kyselylomakkeet, VASORA-kyselyaineisto (n=420).</p> <p>Suomi</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena selvittää vankien koettua terveyttä ja siihen vaikuttavia tekijöitä.</p>	<p>Koettuun terveyteen vaikuttavat vangeilla samat tekijät kuin muullakin väestöllä: koulutustausta, asunto, työ, riittävä toimeentulo, sosiaaliset suhteet ja kokemus omasta asemasta yhteiskunnassa. Kunnossa olevat perusasiat heijastavat parempaa terveyttä.</p>
<p>Larroulet, Pilar & Droppelmann, Catalina & Del Villar, Paloma & Daza, Sebastian & Figueroa, Ana & Osorio, Victoria (2020) Who is Transitioning out of Prison? Characterising Female Offenders and Their Needs in Chile. International Journal for Crime, Justice and Social Democracy 9(1), 112–125.</p>	<p>Monimenetelmätutkimus</p> <p>Naisvankien haastattelu ennen vapautumista (n=225)</p> <p>Chile</p>	<p>Millaisia vanki-/tarveprofiileja naisilla esiintyy?</p>	<p>Kolme erilaista vankiprofiilityyppiä vapautuvilla naisvangeilla. Erilaisiin tarpeisiin tulisi vastata räätälöidyn palveluin.</p>
<p>Naessens, Liesbeth (2020) Addressing the needs of people in prison: The case of prison work. [Tegemoetkomen aan de noden van mensen in de gevangenis: gevangenisarbeid als casus] European Journal of Social Work 23(6), 933–944.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus</p> <p>Miesvankien haastattelut (n=14)</p> <p>Belgia</p>	<p>Miten vankilatyö vastaa vankien tuen tarpeisiin?</p>	<p>Vangit tekivät vankilatyötä ajan kuluksi ja rahan ansaitsemiseksi, joka mahdollisti esim. yhteydenpidon. Vankityöllä potentiaalia edesauttaa yhteisöön kuulumista. Vankityön tekeminen selviytyäkseen heijastaa heikkoja elinoloja vankilassa.</p>
<p>Pasma, Amanda J. & van Ginneken, Esther F. J. C. & Palmen, Hanneke & Nieuwbeerta, Paul (2023) Do Prisoners with Reintegration Needs Receive Relevant Professional Assistance? International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology 67(2-3), 247–269.</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus</p> <p>Vankien täyttämät kyselylomakkeet (n=4309).</p> <p>Hollanti</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena kerätä tietoa uudelleenintegroitumiseen liittyviä tarpeita omaavien vankien ja vankilassa sekä yhteisössä työskentelevien ammattilaisten välisistä kontakteista</p>	<p>Uudelleenintegroitumisen tarpeet ovat tärkeä kartoittaa, jotta voidaan toteuttaa haluttua politiikkaa. Joka viides vanki jää ilman riittävää tukea.</p>

<p>Rantanen, Teemu & Minna Lindqvist (2018) Valvottu koevapaus ja siihen liittyvä päihdekuntoutus rikoksentehtävien kuntoutuksessa. Janus 26(1), 3–20.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus</p> <p>Teemahaastattelut päihdekuntoutuksen työntekijöille (n=12) ja valvotussa koevapaudessa olleille vangeille (n=12).</p> <p>Suomi</p>	<p><i>Miten valvottu koevapaus ja siihen liittyvä päihdekuntoutus tukevat rikostaustaisen asiakkaan kuntoutumista?</i></p>	<p>Valvotun koevapauden moninaiset vaikutukset, asiakassuhteen keskeisyys, muutoksen prosessuaalisuus, valvonnan vaikutukset sekä rangaistuksellisuuden ja kuntoutuksen ambivalenssi.</p>
<p>Saari, Juhon & Grönlund, Henrietta (2021) Vankien osallisuus ja sosiaalinen tuki. Teoksessa Sakari Kainulainen & Juhon Saari (toim.) Suomalainen vanki: arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. Tampere: Vastapaino, 177–196.</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus</p> <p>Vankien täyttämät kyselylomakkeet (n=)</p> <p>Suomi</p>	<p>Tutkimuksessa keskiössä arki osallisuuden ja sosiaalisen tuen näkökulmista. Miltä tahoilta on saanut apua? Ketä auttavia tahoja tapaa mielellään? Miten motivoituneesti osallistuu vankilan toimintaan?</p>	<p>Epävirallinen sosiaalinen tuki virallista huomattavasti yleisempää. Osa kokonaan ilman läheisverkoston tukea.</p>
<p>Salovaara, Ulla (2021) Vankilasta vapautuvien naisten tuen tarve ja tukemisen mahdollisuudet. Teoksessa Aila-Leena Matthies & Anu-Riina Svenlin & Kati Turtiainen (toim.) Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Helsinki: Gaudeamus, 174–187.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus</p> <p>Haastattelut vapautumisen eri vaiheissa oleville naisvangeille (n=31) ja heidän kanssaan työskennelleille ammattilaisille (n=5).</p> <p>Suomi</p>	<p><i>Millaista tukea naiset kokevat tarvitsevansa? Millainen vuorovaikutus hidastaa ja millainen taas edistää kokemusta autetuksi tulemisessa?</i></p>	<p>Vapautuvat naisvangit tarvitsevat apua asunnon hankintaan, viranomaisasiointiin, päihdeongelmiin. Haasteita auttamiseen aiheuttaa traumatausta, vankinaisten kokemus häpeä ja monialaisen yhteistyön puute. Onnistunut kohtaaminen edistää autetuksi tulemisen kokemusta.</p>